

Asia: VN/10156/2019

Liikennealan kestävän kasvun ohjelma

Lausunnonantajan lausunto

1. Onko ohjelman tavoitteet tunnistettu oikein? Jos ei niin, miten tulisi muuttaa?

Kyllä

2. Kuinka realistisena pidät esitettyjä tavoitteita?

-

Toimintaympäristö Luvussa 2 on kuvattu liikennealan keskeisiä muutosvoimia sekä liikenteen toimialaa ja markkinoita ja esitetty toimialan SWOT-analyysi. Näkökulma on erityisesti kestävän liiketoiminnan kehittämisessä. ää väliotsikko

3. Mahdolliset kommentit toimintaympäristökuvaukseen.

VR-Yhtymä Oy (VR) kiittää mahdollisuudesta lausua otsikkokentässä mainitussa asiassa ja lausuu siitä seuraavaa:

Liikennealan kestävän kasvun ohjelman päätavoitteena on toimialan investointien ja yritys- ja vientivetoisen kasvun edistäminen julkisen ja yksityisen sektorin sekä tutkimuksen yhteistyönä pohjautuen ekologisesti, taloudellisesti ja sosiaalisesti kestäviin ratkaisuihin.

Liikennesektori toimii kansantalouden merkittävänä ajurina. Liikenne on myös avainroolissa ilmastonmuutoksen hillitsemisessä. Tällä hetkellä valmisteilla olevassa valtakunnallisessa liikennejärjestelmäsuunnitelmassa, fossiilittoman liikenteen tiekartassa sekä logistiikan digitalisaatiostrategissa on yhtymäkohtia Liikennealan kestävän kasvun ohjelman kanssa.

1. Toimintaympäristö/Liikennealan keskeiset muutosvoimat

Ohjelmassa on identifioitu globaalit megatrendit kuten kaupungistuminen, ilmastonmuutos sekä digitalisaatio, jotka ovat vallitsevia myös raideliikenteessä.

Kuten ohjelmassa todetaan, ilmastonmuutoksen torjunta on noussut myös liikennesektorilla merkittävämmäksi haasteeksi. Ympäristöystävälliset ja energiatehokkaat raide- ja raitiotieliikenne ovat osa ratkaisua hiilidioksidipäästöjen hillitsemiseksi.

Automaatio ja sähköistyminen ovat raideliikenteessä keskeisiä toimenpiteitä, joilla hillitään ilmastonmuutosta sekä nostetaan kapasiteettia ja parannetaan energiatehokkuutta.

Eurooppalainen rautatieliikenteen hallintajärjestelmä (ERTMS), ekologista ajotapaa ohjeistava järjestelmä (DAS), sekä vaihtoehtoisten käyttövoimien kehittäminen ovat ajankohtaisia esimerkkejä raideliikenteen meneillään olevista automaatiohankkeista. Lisäksi ympäristöystävällisen sähkövedon määrä Suomen rataverkolla tulee optimoida ja rataverkon sähköistystä jatkaa. Rataverkon käyttömaksun ohjautuvuus tulee kohdistaa sähkövedolle.

Koronaviruspandemia on romahduttanut joukkoliikenteen käyttäjämäärät ennennäkemättömällä tavalla. Rautatieliikenteessä matkustajamäärät olivat keväällä 2020 alimmillaan 90% edellisvuotta alhaisemmalla tasolla. Paluu joukkoliikenteen pariin on ollut hidasta ja matkustajamäärät ovat edelleen 60% edellisvuotta matalampia. Liikennealan kestävä kehitys ei ole mahdollista ilman matkustajien paluuta joukkoliikenteen käyttäjiksi. Toimijoiden selviytymistä kriisistä tulee tukea ja matkustajien luottamus joukkoliikenteeseen pitää palauttaa. EU-tason ennusteiden mukaan paluu alkuvuoden 2019 matkustajamääriin tulee olemaan hidasta ja vastaavalle tasolla päästään vasta vuonna 2023 tai 2024.

Kuten ohjelmassa on todettu, kestävän elvytyksen jättimäiset paketit ja painotukset vihreään siirtymään ja digitaaliseen muutokseen kannattaa hyödyntää liikennealalla maksimaalisesti.

2. Liikenteen toimiala ja markkinat

Liikenneala on merkittävä työllistäjä Suomessa ja sillä on myös huomattava vaikutus Suomen elinkeinoelämän kilpailukykyyn.

Älykäs liikkuminen, liikennejärjestelmät ja logistiikka nähdään keihäänkärkinä vihreässä siirtymässä. Ilmastonmuutos, kaupungistuminen ja väestön ikääntyminen ovat kaikki megatrendejä, jotka tukevat siirtymää kohti kestävästä raideliikennettä.

Raideliikenteen henkilökilometrien kasvuennusteen näkökulmasta on huomioitava, että junaliikenteen kulkumuoto-osuus oli 6,2 % vuonna 2019, mikä on merkittävästi yli historiallisen noin 5 % tason. Olemme sitoutuneita 10 % kuljetusmuoto-osuustavoitteeseen ja pyrimme kasvattamaan junaliikenteen suosiota omilla toimenpiteillämme mm. kehittämällä palvelujamme ja hinnoitteluamme, nopeuttamalla matka-aikoja, lisäämällä vuorotarjontaa, uudistamalla mobiilikanaviamme ja näiden kautta nykyisen kaluston täyttöastetta nostamalla sekä investoimalla kalustoon. Tavoitteen saavuttaminen vaatii myös mm. infran kehittämistä, rataverkon toimintavarmuuden ja välityskyvyn parantamista sekä ostoliikenteen laajentamista.

3. Liikennejärjestelmä 2.0

Digirata on kuluvan vuosikymmenen suurhanke, jossa tavoitellaan merkittäviä hyötyjä raideliikenteeseen ottamalla käyttöön eurooppalainen rautatieliikenteen hallintajärjestelmä ERTMS, joka koostuu eurooppalaisesta junien kulunvalvontajärjestelmästä (ETCS) sekä modernista radioverkosta (FRMCS). Uuden radioverkkopohjaisen järjestelmän käyttöönotot hyödyt ovat merkittävät: kapasiteetin nosto jopa 30%:lla, liikennöintiheyden tiivistäminen, parempi täsmällisyys, energiatehokkuuden nosto ja turvallisuuden parantuminen. Digirata on edellytys myös automaattiselle junaliikenteelle (ATO).

ERTMS tukee ohjelmassa esitettyjä tavoitteita kapasiteetin lisäyksestä sekä tehokkuuden ja kestävyuden edistämisestä.

Kestävä yritysveltoinen kasvu ja ekosysteeminen ajattelu Luvussa 3 on kuvattu ekosysteemisen kehityksen merkitystä liikennetoimialan innovaatioiden ja viennin edistämiseksi sekä kuvattu vireillä olevaa ekosysteemikehitystä.

4. Puuttuuko tunnistettujen ekosysteemien joukosta jokin vireillä oleva ekosysteemi tai mahdollinen ekosysteemiäihio?

-

5. Miten muuten haluaisit kommentoida liikennetoimialan ekosysteemistä kehittämistä?

4. Liikennealan ekosysteemikehitys

VR suhtautuu positiivisesti liikennealan ekosysteemikehitykseen ja digitalisaatioon. Digitalisaation avulla voidaan saavuttaa merkittäviä hyötyjä liikennejärjestelmän tehokkuuden ja täsmällisyyden parantamisessa. Digitalisaatiota edistetään tiiviissä yhteistyössä asiakkaiden kanssa kaupalliselta pohjalta.

Älykäs infra ja ennakoivat kunnossapito

Älykäs infra sekä ennakoiva, älykäs kunnossapito ovat nopeasti kehittyviä toimialoja raideliikenteessä, joiden avulla pystytään parantamaan junaliikenteen täsmällisyyttä ja tehokkuutta.

Infrastruktuurin älykkään kunnossapidon osalta VR FleetCare tuottaa datan keräilyyn ja analytiikkaan perustavia kiskokaluston ja raitinfran valvonta- ja kunnossapitoratkaisuja. Kehitämme palvelut yhdessä ketterien kumppaneidemme kanssa yhdistämällä VR FleetCaren vahvaa rautatiealan asiantuntijuutta kumppaneiden vahvaan teknologiaosaamiseen.

Yksi parhaista case-esimerkeistä on vaihteiden kunnonvalvonta, josta on tehty menestykäs pilotti Väyläviraston kanssa. Digitaalisessa kunnonvalvonnassa mitataan rautatievaihteen, eritasoristeysten tai muiden rautatiejärjestelmien toimintaa. Kerätty tieto jäsenellään ja analysoidaan: tuloksena on dataan pohjautuvaa tietoa esimerkiksi vaihteen kunnosta.

Hyöty muodostuu raideinfrastruktuurin luotettavuuden parantamisesta ja elinkaarikustannusten pienentymisestä oikea-aikaisen ja oikein kohdistetun huollon myötä.

Automaatio

DAS, eli Driver's Advisory System, on veturinkuljettajien uusi työkalu ajonopeuden ja energiatehokkaan ajotavan optimointiin. Koneälyä ja dataa hyödyntävä DAS avustaa veturinkuljettajaa eri reiteillä ajotavan optimoinnissa, lisäten samalla sekä ajo- että matkustusmukavuutta ja parantaen täsmällisyyttä.

Matkustajaliikenne

Matkustajaliikenteessä matkaketjut houkuttelevat uusia käyttäjiä kestävästä kehitystä tukevan joukkoliikenteen pariin. Myös kävely ja pyöräily ovat olennainen osa matkaketjuja. Toimivat matkaketjut edellyttävät sujuvia ja esteettömiä liikenteen solmukohtia ja matkakeskusten sekä liityntäliikenteen kehittämistä. Digitaaliset palvelut vauhdittavat matkaketjujen syntymistä.

Liikenteen solmukohtien ja matkakeskusten tulee olla käyttäjäystävällisiä, esteettömiä ja turvallisia. Palvelutason tulee olla riittävä ja matkanteon vaivatonta. Liikennemuodosta toiseen vaihtamisen tulee olla helppoa ja opastuksen selkeää. Matkakeskusten kehittämishankkeissa tulee taata riittävät mahdollisuudet henkilöautojen ja polkupyörien liityntäpysäköintiin sekä luoda hyviä kävely- ja pyöräily-ympäristöjä. Matkakeskuksiin ja liikenteen solmukohtiin tulee olla kattavat bussiliikenneyhteydet tukemaan matkaketjujen kehittymistä. Uudet liikkumismuodot kuten sähköiset yhteiskäyttöautot, scootit jne. tulee huomioida.

Asemalaitureiden pituuden ja raidekapasiteetin lisääminen mahdollistavat junakokojen kasvattamisen. Asemansuutujen tulee pystyä vastaamaan kasvaviin matkamääriin.

Tulevaisuuden matkakeskukset ja liikenteen solmukohtat hyödyntävät enenevässä määrin digitaalisia ratkaisuja tarjotakseen tietoa palvelutasosta asiakkaille.

Tavaraliikenne

Rataverkon sähköistäminen tukee siirtymää kohti ympäristöystävällistä sähkövetoa myös tavaraliikenteessä.

Rautatieliikenteen energiatehokkuutta on mahdollista parantaa nostamalla akselipainoja, pidentämällä junapituuksia, parantamalla rataverkon läpäisykykyä, edistämällä yhdistettyjä kuljetuksia sekä uusilla digitaalisilla ratkaisulla kuten radio-ohjattavien vetureiden hyödyntämisellä vaihtotöissä ja sähköisillä rahtikirjoilla. Nämä edellyttävät sekä panostuksia rataverkkoon että investointeja rautatieliikenteen harjoittajilta.

Kestävän raiteilla kulkevan idän tuonti- ja transitoliikenteen toimintaedellytykset Suomen rataverkolla edellyttävät 25 tonnin akselipainon mahdollistavia ratoja. Transitoliikenne tukee myös Suomen vientiteollisuuden kuljetuksia. Eryteisesti rataosuus Kouvolasta HaminaKotkan satamaan tulisi turvata pikaisesti ja reitti Mussaloon kunnostaa nopeutetulla aikataululla 25 tonnin akselipainon mahdollistavaksi. Näin varmistetaan Suomen reitin kilpailukyky transitossa suhteessa Venäjän ja Baltian reitteihin.

Kestävät kaupunkiseudut

Tulevaisuuden kaupunkiliikenne on päästötöntä, turvallista ja tehokasta. Kaupunkiliikenteessä siirtymä ympäristöystävällisiin joukkoliikennemuotoihin kuten raitiotieliikenteeseen ja sähköbussiliikenteeseen on jo alkanut ja sitä tulee edelleen edistää. Kävely- ja pyöräily toimivat täydentävinä elementteinä osana matkaketjuja.

Kaavoituksella ja maankäytön ja rakentamisen ohjauksella luodaan kysyntää älykkäille liikkumisen palveluille ja innovaatioille. Kaavoituksella on myös mahdollista ohjata väestöä kestävän joukkoliikenteen käyttäjiksi.

Tiekartta 2021 - 2023 Tiekarttaan valikoituneiden toimenpiteiden määrittämisen lähtökohtana on ollut niiden välitön tai välillinen vaikuttavuus ekosysteemien kehittymiseen ja kestäväan yritysvetoiseen kasvuun. Tiekartta on päivitetty vuosina 2018 – 2020 Liikennealan kansallisen kasvuohjelman tiekartan täytäntöönpanosta saatujen kokemusten sekä laajapohjaisen sidosryhmien kanssa tehdyn valmistelun pohjalta. Tiekarttaan on valittu ohjelman tavoitteisiin peilaten vaikutuksiltaan merkittävimmät toimenpiteet. Fokus on ollut nimenomaan kestäväan liikenteeseen liittyvän liiketoiminnan syntymistä edistävässä toimenpiteissä. Ohjelman nimenomaisten toimenpiteiden lisäksi on tunnistettu hankkeita, joiden eteenpäin viennissä on tärkeää ottaa huomioon liikennealan kestäväan kasvun edistämisen näkökulma. Vuosien 2021-2023 tiekartan keskeisiksi toimenpiteiksi on määritelty: 1. Toimintaympäristö kestäväalle kasvuille i. Yhteinen tahtotila ja mahdollistava hallinto

uudistumisen perustana ii. Monipuolisella rahoituksella vipua
kehittämiseen iii. Tutkimuksella ja osaamisella kilpailuetua iv.
Vahva yhteinen EU- ja kansainvälinen vaikuttaminen 2. Skaalautuvia
kestäviä ratkaisuja vientimarkkinoille v. Kaupungit
edelläkävijämarkkinoiden alustana vi. Kokeiluilla kehityksen kärkeen
vii. Julkisilla hankinnoilla markkinareferenssejä ja skaalautumista
iix. Digitaalinen tieto hyötykäyttöön 3. Jatkuva ekosysteeminen
yhteistyö ix. Yritysvetoisen kasvuekosysteemit viennin vetureiksi
x. Yhteinen kansainvälinen näkyvyys Lämpileikkaavina ajureina kaikissa
toimenpidekokonaisuuksissa näkyvät ilmastonmuutos, kaupungistuminen,
digitalisaatio sekä eri sektorirajat ylittävät ratkaisut. Ilmastonmuutoksen ja
kaupungistumisen globaaleihin haasteisiin vastaavat ratkaisut luovat
mahdollisuuksia toimialan kestäväälle kehitykselle. Digitalisaatio kaikissa
liikkumisen ja kuljettamisen muodoissa ja eri sektorirajojen (kuten liikenne,
energia ja rakennettu ympäristö) rajapinnoista löytyvät ratkaisut puolestaan
antavat keinoja ratkaisujen kehittämiseen ja uusiin innovaatioihin.

6. Mikä toimenpidekokonaisuus on tärkein toimialan kestävä liiketoiminnan vauhdittamista ajatellen?

Toimintaympäristö kestäväälle kasvulle

Toimintaympäristö kestäväälle kasvulle Toimenpidekokonaisuuden toimilla
pyritään luomaan yrityksille pitkän jänteen näkymä politiikka- ja
lainsäädäntökehitykseen ja vahvistamaan yhteistä tahtotilaa liikenteen toimialan
kestävän kasvun edistämiseen, tarjoamaan innovaatioita ja kansainvälistä kasvua
tukevia rahoitusmahdollisuuksia sekä kehittämään mekanismit kansallisen ja EU-
rahoituksen täysimääräiseen hyödyntämiseen, vahvistamaan kotimaista ja
kansainvälistä tutkimusyhteistyötä sekä tutkimustulosten hyödyntämistä
liiketoiminnan pohjan ja vahvistamaan vaikuttamista EU- ja kansainvälisellä tasolla
mahdollistavan kansainvälisen toimintaympäristön ja verkostojen
kehittämiseksi.

7. Mitä alla olevista toimenpiteistä pidät vaikuttavimpina? Toimenpiteet on kuvattu tarkemmin ohjelmaluonnoksessa.

Liikenne 12-suunnitelman visio ja tavoitteet ohjaavat alan kehittämishankkeita ja toimintaa. Vision ja tavoitteiden tueksi kuvataan vaikutusketjut, joilla liikennealan digitalisaatio, älykäs palveluistuminen ja käyttäytymisen muutos vaikuttavat Liikenne 12-suunnitelman strategisten tavoitteiden saavuttamiseen. Lisäksi Traficomien valmisteleman Liikennejärjestelmän strategisen tilannekuvatyön yhteydessä kuullaan vuosittain toimialan edustajia osana jatkuvaa prosessia.

Skaalautuvia kestäviä ratkaisuja vientimarkkinoille Toimenpidekokonaisuuden toimilla pyritään luomaan kaupunkien toimilla kotimarkkina kestäville asiakaslähtöisille ratkaisuille, rakentamaan vaikuttavuudeltaan ja skaalautuvuudeltaan nykyistä suurempia kokeiluja, tukemaan julkisilla hankinnoilla innovaatioiden syntymistä ja rakentamaan Suomeen toimiva ekosysteemi liikenteen ja liikkumisen sekä toimialarajat ylittävälle tiedon hyödyntämiselle.

8. Mitä alla olevista toimenpiteistä pidät vaikuttavimpina? Toimenpiteet on kuvattu tarkemmin ohjelmaluonnoksessa.

Mahdollistetaan julkisen liikenteen ja kaupalliset palvelut yhdistävät saumattomat matkaketjut ja liikkumisen palvelut kaupungeissa ja niiden välillä.

Jatkuva ekosysteeminen yhteistyö Toimenpidekokonaisuuden toimilla pyritään kiihdyttämään liikennealalla jo käynnistynyttä ekosysteemistä yhteistyötä liiketoimintaekosysteemien syntymiseksi sekä kansainvälistämiseksi. Rakentamaan yhtenäistä liikennealan kasvutarinaa kansainvälisen näkyvyyden lisäämiseksi sekä kansainvälisten kumppaneiden ja investoreiden houkuttelemiseksi

9. Mitä alla olevista toimenpiteistä pidät vaikuttavimpina? Toimenpiteet on kuvattu tarkemmin ohjelmaluonnoksessa.

-

10. Miten ehdotettuja toimenpiteitä pitäisi kehittää? Mitä muita toimenpiteitä ehdottaisit?

-

11. Onko organisaatiosi kiinnostunut olemaan mukana jonkin toimenpiteen/toimenpiteiden eteenpäin viennissä, minkä?

-

12. Muu mahdollinen palaute.

Toimintaympäristö kestäväille kasvulle

Politiikka- ja lainsäädäntökehityksen sekä valtion infrainvestointien tulee yritystoiminnan näkökulmasta olla pitkäjänteistä, ennustettavaa ja yritysten kilpailukykyä tukevaa.

Toimenpideohjelmassa on nostettu esiin innovaatioita ja kansainvälistä kasvua tukevat rahoitusmahdollisuudet sekä mekanismien kehittäminen kansallisen ja EU-rahoituksen täysimääräiseen hyödyntämiseen. Molemmat toimenpiteet ovat kannatettavia ja toisivat parannusta nykytilanteeseen.

Lisäksi on nostettu esiin kansainvälinen standardointityö, johon on tarkoitus lisätä resursseja. Standardointityössä on tärkeää huomioida Suomen kansalliset erityisolosuhteet, kuten esimerkiksi talvi, joka asettaa omat vaatimuksensa teknisille ratkaisuille.

Digitaalisen tiedon hyötykäytön osalta Suomi on kansainvälisessäkin mittakaavassa edistyksellinen esimerkiksi liikennepalvelulain osalta.

Datan käytön ja jakamisen osalta VR haluaa kiinnittää huomiota EU-tasolta tulevaan lainsäädäntöön, jota on viime vuosina annettu runsaasti sekä yleisesti liikennesektorin että myös raideliikenteen osalta. Olemassa oleva kansallinen ja EU-tason lainsäädäntö luovat toimivat puitteet tiedon avaamiselle ja sen hyödyntämiselle. Toimijat ovat perustaneet IT-järjestelmiensä pitkäjänteisen kehityksen olemassa olevalle lainsäädännölle. Säätely määrää ei tulisi nykyisestä enää lisätä.

Yritykset kehittävät toimintaansa markkinaehtoisesti ja asiakkaiden tarpeisiin vastaten. Sama periaate koskee myös datan hyödyntämistä. Datan omistajuus on keskeisessä asemassa nykyajan digitalisoituvassa maailmassa. Lisäksi tulee huomioida yrityssalaisuuden ja kaupallisen luottamuksen piiriin kuuluvat tiedot, jotka ovat osa normaalia yritystoimintaa.

Juslin-Uotila Jonna
VR Group